

FILOZOFIE

Bakalářský Studijní program

Státní závěrečná zkouška studijního plánu MAIOR/MINOR v prezenční formě

Státní závěrečná zkouška se skládá ze dvou částí:

- 1. Obhajoba bakalářské práce** – bakalářské práce jsou posuzovány dvěma odborníky – vedoucím práce a oponentem. Vedoucího práce určuje vedoucí katedry spolu s garantem studijního programu již při zadávání bakalářské práce, oponenta při jejím odevzdání.
- 2. Státní závěrečná zkouška (SZZ)** – probíhá komisionálně v českém jazyce. Podmínkou pro její úspěšné absolvování je zodpovězení dvou otázek – jedné z okruhu Dějiny filozofie, jedné z okruhu Filozofické metody a systematické filozofie.

Průběh:

Před začátkem SZZ předloží seznam prostudované odborné literatury (min. 18 titulů), který se stává jedním z podkladů zkoušky. Tento seznam musí sestávat ze základní, příp. doporučené literatury uvedené níže (min. 12 titulů) a z dalších odborných knih.

Otázky zahrnují v intencích základních teoretických předmětů a předmětů profilujícího základu následující témata:

A – Dějiny filozofie

Dějiny filozofie (DF I-V)

1. Předsókratovské období řecké filozofie:

Vznik filozofického myšlení, rozčlenění nejstarších řeckých myslitelů. Základní otázky přírodní filozofie: *arché* a řád světa, myšlení totožnosti a různosti u Parmenida a Hérakleita, odpověď na Parmenidovu námitku proti nemožnosti pohybu u změny u Empedoklea, Anaxagory a atomistů. Možnosti a meze lidského poznání (Xenofanés, Démokritos).

2. Vrcholné období řecké filozofie:

Hlavní představitelé klasického období řecké filozofie: sofisté, Sókratés, Platón a Aristotelés. Sofistický relativismus, protiklad *fysis* a *nomos*, Sókratova filozofická praxe, Platónova kritika sofistů. Základní otázky Platónova myšlení: etika (*aretéa* „péče o duši“), politika (otázka spravedlnosti a nejlepšího politického uspořádání), metafysika (hypotéza idejí, odlišení idejí a jednotlivin), epistemologie (rozdíl mezi věděním, *epistéme*, a míněním, *doxa*). Aristotelovo vymezení filozofie a polemika s filozofickými předchůdci, rozdělení filozofických disciplín a základy vědy. Aristotelovo pojetí pohybu a změny (*dynamisa energeia*), hylemorfismus (*hyléa morfé*), akcidentální a substanciální změna, kategorie: *úsiaa* akcidenty. Aristotelská etika (etické a rozumové zdatnosti, *eudaimonia*) a politika (vznik obce, klasifikace ústavních forem).

3. Filozofie hellénismu a pozdní antiky:

Filozofické myšlení v novém kulturním a politickém kontextu, charakteristika hlavních filozofických směrů. Epikúrejská etika (otázka *hédoné*), stoická etika a fysika (život v souladu s přirozeností, přitakání osudu), problematika poznání u antických skeptiků (*epoché*). Dědictví klasické řecké filozofie u novoplatóniků (Plótinus).

4. První tisíciletí křesťanské éry

Starokřesťanští autoři a Augustin, Boëthius, Eriugena.

5. Scholastika

Anselm, univerzálie, aristotelismus vrcholného a pozdního středověku.

6. Renaissance

Humanismus, renesanční platonismus, zrod novověkého pojetí vědy.

7. Novověk: Racionalismus

Descartes, Spinoza, Leibniz.

8. Novověk: Empirismus

Locke, Berkeley, Hume.

9. Kant

Teoretický rozum, praktický rozum, soudnost – estetika a filozofie přírody, filozofie dějin, politická filozofie.

10. Obecná charakteristika filozofie 19. století

Specifika dějinně-filozofického období, přehled zásadních autorů a hlavních směrů - idealismus, iracionalismus, materialismus, pozitivismus, utilitarismus, voluntarismus.

11. Německý idealismus

Práce s pojmy v díle filosofů německého idealismu - Johann Gottlieb Fichte, Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, Georg Wilhelm Friedrich Hegel.

12. Rozpad klasické filozofie

Práce s pojmy v díle filosofů „podezření“, Sören Kierkegaard, Ludwig Andreas Feurbach, Karl Marx, Friedrich Nietzsche.

13. Počátky českého filozofického myšlení ve středověku a na počátku novověku

Konstantin, Vojtěch Raňkův z Ježova, filozofie a teologie, univerzitní quodlibety, realismus a nominalismus, Jan Hus, spor o reformu, kostnický koncil, otázka pravdy, Chelčický – nenásilí, Jednota bratrská, Komenský – první filozofie, pansofie, porada o nápravě věcí lidských.

14. Osvícenství a romantismus v české filosofii

Národ, dějiny, nacionalismus, vědecká a filosofická kritika, idealismus a realismus: Dobrovský, Bolzano, Palacký, Havlíček, Masaryk, Rádl.

15. Současná česká filozofie

Fenomenologie (Patočka), marxismus (Kosík, Machovec, Gardavský), nepředmětné myšlení (Hejdánek), lidská práva (Komárková, Patočka, Hejdánek, Trojan, Sousedík) ekologická etika, česká filozofie (Kohák).

B – Filozofické metody a systematická filozofie

1. Základy logiky

Vztah vyplývání; Aristotelova logika a sylogistika, počátky výrokové logiky u stoiků, moderní výroková logika, scholastická logika, novověká logika, znovuzrození formální

logiky u G. W. Leibnize a její založení G. Fregem. Predikátová logika, neklasické logiky (trojhodnotová logika, modální logika).

2. Základní filozofické pojmy

Pojem pravdy, poznání jako problém, novověký obrat k subjektu, explanace a interpretace.

3. Fenomenologie

Fenomenologický přístup k subjektivitě (intersubjektivitě), tělesnosti, dějinnosti, vnímání, umění (estetice).

4. Hermeneutika

Stručné dějiny, metoda humanitních věd, rozumění, výklad, smysl, hermeneutický kruh; bytí a dějinnost; jazyk a řeč; hermeneutika symbolů, podezření a textů; kritická, diskurzivní a transcendentální hermeneutika.

5. Analytická filozofie

Základní pojmy osvícenství - I. Kant; německý a rakouský pozitivizmus - Helmholtz a Mach; Fregova logika, logicismus, obrat k jazyku; logický pozitivizmus; Vídeňský kroužek; Schlickovo pojetí filozofie; problematika protokolárních výroků; Carnapovo překonání metafyziky; analytická filozofie v Anglii; G. E. Moore a filozofie zdravého rozumu; Bertrand Russell; Wittgensteinův Traktát; filozofická zkoumání; analytická filozofie v USA.

6. Systematická etika

Základní etické pojmy (ctnost, svobodná vůle, povinnost), antropologie a etika, jednání, řeč a otázka pravdy, předpoklady (záměr jednání – jednání samo – cíl – důsledky; etický obsah, etické formy, etický subjekt, normativní instance, etické usuzování), etické kvality, hodnota člověka, partnerské vztahy a sexuální etika, spravedlnost a právo, válka a etika, etika míru, lékařská etika, hospodářská etika, etika podnikání, informační etika, ekologická etika, etika ochrany zvířat, náboženská etika: judaismus, křesťanství a islám.

7. Současná etika

Problémy etiky současného světa: hegemonie, rasismus, sexismus, homofobie, environmentální krize. Trauma holokaustu a totalitarismů 20. století. Kritická revize lidských práv a lidské přirozenosti. Komplexní apel na proměnu lidského jednání v globální situaci. Etika viny - Jaspers a kolektivní vina, Arendt a banalita zla. Etika svobodné volby - Sartre a existencialismus. Etika druhého - Lévinas a tvář druhého. Etika odpovědnosti - Jonas a starost o budoucnost. Etika ohleduplnosti - Lyotard a asymetrie v konfliktu. Morálka biomoci - Foucault a normativní regulace populace. Etika subverze - Butler a rodové normy. Dekonstrukce suverenity - Derrida o spravedlnosti, daru a odpuštění neodpuštělného. Environmentální etika – Stiegler a problematická role technologie.

8. Filozofie náboženství

Filozofie náboženství jako filosofická disciplína: její typy a otázky, raně novověká filozofie a náboženská otázka, otázka náboženství od R. Descarta do doby před německým idealismem. Filozofie náboženství německého idealismu: J. G. Fichte a náboženství, I. Kant a náboženství, Hegelova filozofie náboženství. Filozofie náboženství po Hegelovi: F. Nietzsche a náboženství, filozofie existence a náboženství, filozofický pragmatismus a náboženství

9. Filozofie dějin

Dějiny, dějinnost, počátek dějin a dějepisectví. Dějiny jako věda a jako filosofie. Řecké a židovské pojetí dějin. Křesťanské a římské pojetí dějin. Helenismus, stoicismus,

platonismus. Augustin: Obec nebeská a pozemská. Kantova rozumová a republikánská filosofie dějin. Hegelova filosofie dějin a dějiny filosofie. Konec dějin. Marx: Dialektický a historický materialismus. Nietzsche: Tři typy dějin. Hermeneutika smyslu dějin. Hermeneutika a dějepisectví v novokantovské a novohegelovské diskusi. Dilthey, Heidegger, Gadamer, Ricoeur. Spor o smysl českých dějin: Humanitní, národní či kacírský? Collingwoodova Idea dějin. Popperova kritika platonismu a historismu. Diskuse o konci dějin: Fukuyama x Huntington. Posthistorie. Postmoderna.. Jaspersova filosofie dějin, osová dějin. Mnohonásobná modernita a civilizace. Analytická a kritická teorie dějin.

10. Filozofie vědy

Vztah filozofie a vědy v historických proměnách, povaha vědeckého postoje, věda jako laboratoř teorie poznání a avantgarda ontologie. Galileo Galilei a oddělení vědy od filozofie. Dějiny filozofie vědy: Platón, Aristotelés, Bacon, Hume, Kant, Comte, Mill a Whewell, Masaryk, Poincaré, Vídeňský kruh, Popper, Kuhn, Lakatos a Feyerabend, bayesovský program. Filozofické a metodologické problémy jednotlivých oblastí bádání, přehled základních pozic: filozofie matematiky a logiky, filozofie přírodověd, filozofie sociálních věd, filozofie humanitních disciplín; Popperova *Logika vědeckého bádání* (1935). Kritika induktivního vyvození, problém demarkace, vzniklý obraz vědění jako nezaloženého a nezaložitelného, Kuhnova *Struktura vědeckých revolucí* (1962). Normální věda, paradigma a disciplinární matice, anomálie a krize, vědecká revoluce, nesouměřitelnost, Lakatos a teorie výzkumných programů. Jádru a ochranný obal, vzestup a pokles, dnešní situace. Feyerabend a metodologický anarchismus, bayesovský program, Laudan, Cartwrightová, Latour.

11. Politická filozofie

Obec, občan, dobro a spravedlnost v antice, v evropských dějinách a v současnosti; společenská smlouva; lidská práva a demokratické revoluce; liberalismus a republikanismus; občanská společnost; svoboda, kritika, moc a demokratické instituce.